

Ependiniň gephaltasyndan -1

Category: Degişmeler, Kitapcy, Nukdaýnazar, Sözler

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Ependiniň gephaltasyndan -1 GÜLKI ÝAŞASA – NASRETDIN AGA ÝAŞAR

Ýurdumyzda çykýan "Watan" gazetiniň köplere belli "Şadyýan şenbe" sahypasynyň 1997-nji ýyldaky sanlarynyň birinde şeýle setirler bar:

"Ependi kim bolupdyr?" diýip ýumruk ýaly çagadan sorasaňam, iki elini buduna urup gülüberer. Sebäbi "Ependi" diýlen ady eşdeniňden gülkiň tutuberyär.

1996-njy ýyl ÝUNESKO tarapyndan "Bütindünýä gülki ýyly" diýlip yglan edildi. Bu ýyla Hoja Nasretadiniň ýyly hem diýilýär. Hawa, Ependi dünýä tarapyndan ykrar edildi. Dogrusy, Nasretdin aga gadym döwürde dünýä inip, biziň şu günlerimizde-de sag-salamat ýaşap ýör. Diýmek, Ependiniň ýyly diňe 1996-njy ýyl däl, eýsem 1997, 1998, 1999, 2000-nji... ýyllar hem, nesip bolsa, dowam eder. Gülki ýaşasa – Ependi ýaşar."

Ependiniň birnäçe asyr mundan öň doglandygyna garamazdan henizem aramyzda ýaşap ýörendigi, adamzat nesli ýaşasa, ýene-de ýaşajakdygy barada şuňa meňzeş pikirini belli satira ýazyjymyz Täçmämet Jürdekowyň dili bilen aýdanda **"häzirki zaman dünýä satirasynyň serdary"**, meşhur türk ýazyjysy Eziz Nesin-de ölmeziniň öň ýanynda Ependiniň "doglandan öňem, ölenden soňam ýaşaýan" ýeke-täk adamdygyny nygtapdy. "Zamanasynyň Ependisi" adyny alan Eziz aga biziň hemmämiziň Ependiniň neslidigini aýdýar. Ýazyjy mamla. Şu nukdaýnazardan seredende, dürli döwürlerde ýaşap geçen ýazyjy-şahyrlarymyz Kemine, Ata Köpekmergen, Pyhy Tagan, Pomma Nurberdi, Gurbangylyç Hydyrow, Berdimuhammet Gulow... wäşilerimiz Aldarköse, Esentanyş, Poşalak, Topalak, Emenek, Nuryşka... dagy gönüden-göni Ependi kakalarynyň ýoluny dowam etdiren hakyky ýumor ussatlarydyr.

Biz hem "Şadyýan şenbäniň" asylly ýörelgesine eýerip, saýtymyzyň "Degişmeler" bölümini bireýýämden bäri Ependi üçin açyp goýduk.

Bu bölümde filologiya ylymlarynyň doktory Amangül Durdyýewanyň toplan we üsti ýetirilen Ependili degişmeleriniň doly ýyggyndysy okyjylaryň dykgatyna öň ýetirildi. Ondan öňem Ependiniň halk arasynda aýdylýan şorta sözleri "Ýigrimi üç Ependi" ady bilen aýratyn kitap görnüşinde çap edilendigi okumuş okyjylarymyzyň köpüsiniň ýadyndadyr. Ýakyn ýyllarda türkmen kinomatografiýaçylary "Ependi" ady bilen çeper film (Ependiniň keşbinde Çary Homadow) surata düşürdiler, şeýlede, 2018-nji ýylda Türkmenistanyň Beýik Saparmyrat Türkmenbaşy adyndaky Baş drama teatry "Ependi we gülkünç goňşular" (Ependiniň keşbinde Azat Didarow), Alp-Arslan adyndaky milli drama teatry "Ependi, sen kim?" (Ependiniň keşbinde Çaryýar Annamyradow) ady bilen gülküli oýunlaryny sahnalaşdyrypdylar. Munuň özi Ependiniň satira mirasynyň türkmen halky üçin nähili agramlydygyna we gymmatlydygyna güwä geçýär. Adatça adamlar hemme wagt hemme ýerde aýdyp bolmaýan zatlary-da henekleriň üsti bilen kinaýaly we teýeneli sözler arkaly aýdyp, "içini sowatmagy" gowy görýär. Şonuň üçin satiranyň ähmiýetine her kesem bizçe düşüňýändir. Megerem, Ependiniň ömrüni we heneklerini ölmez-ýitmez edýänem meseläniň şu tarapy bolsa gerek.

"Baryladyk ilde eşdilmedik gep ýatyr" diýlipdir. Eger-de şu ýazgyny okap duranlaryňyzda gazet-žurnallarda we kitapcy.com-da öň halk köpçüligine ýetirilmedik hem-de ýetirilmegine garaşýan täze henekleri bar bolsa (bardygyna şübhamiz ýok) saýtymyzyň salgysyna ugradyp ýa-da özüňiz paýlaşyp bilersiňiz. Köpler üçin "Ependi ýyly" resmi taýdan bireýýäm geçip gidenem bolsa, biziň üçin her ýyl "Ependi ýyly". Mundan ýedi ýarym asyrdan gowrak wagt öň, asly türkmen, häzirki Türkiýäniň Siwrihisar etrabyňyň Hortu obasynda ýaşap geçen Nasretdin Türkmeniň gülküsi diňe biziň halkymyzyň däl, бүтін dünýä halklarynyň gülküsidir heneklerinde baky ýaşaýar. "Muňa özüm kepil geçip biljek" diýýän ýaly, Ependi aganyň özi gelip, "Degişmeler" bölümimizde geptorbasyny silkýär, içini dökýär. Hawa, "Gülmek – ömürden" diýipdirler. Dünýäniň edil häzir ýedi ýoluň ortarasynda bir tekeri sypyp, radiatory-da deşilensoň suwuny akdyryp ýatan awtoulag ýaly çalam-çaş bolup durşuna,

adamlaryňam dürli keselçiliklerdir, bela-beterlerden, howp-hatarlardan, uruş-jenjellerden ýaňa bizar-peteňi çykyp näderini bilmän durka, gülmegiň näderejede gereklidigine, ömürdendigine, çytyk gaşlarymyzy az-owlagam bolsa ýazmagyň zerurdygyna özüňizem gowy düşüňänsiňiz.

EPENDINIŇ GEPHALTASYNDAN

• Myrlap ýatyberiň

Bir maşynly Ependiniň pişigini basyp geçipdir. Sürüji dyza çöküp, Ependä ýalbarmaga başlapdyr:

– Ýaşuly, men pişigiňiziň öwezini dolmaga, deregini tutmaga taýyn...

– Ýagşy... – diýip, Ependi ýeňsesini gaşapdyr. – Pejiň gapdalynda düýrleniň-de, myrlap ýatyberiň. Syçanlary tutsaňyzam bor, tutmasaňyzam...

• Maşgala ojagy

– "Maşgala ojagy" diýen söze nähili düşünmeli? – diýip, Ependiden sorapdyrlar.

– "Maşgala ojagy" diýýäňmi? – Ependi biraz böwrüni diňläpdir.

– Aýaly adamsyny ömürboýy ýugrup-ýasap bişir oturar-da, "maşgala ojagy" diýilýän näme bor öýdýäň?

• Guragyrynyň derdi

Günlerde bir gün Ependi wraçyň ýanyna barypdyr:

– Ýadyňyza düşýämi, geçen ýyl ýanyňyza gelipdim... – Ependi söze başlapdyr.

– Ýeri, bärei bakyşdyňyzmy? – diýip, wraç sowal beripdir.

– Siz şonda çygdan, ölden seresap boluň diýip, maslahat beripdiňiz.

– Näme guragyryňyz ýene gozgajak bolýamy?

– Ýok... Ýöne men hammama gitseň bolýanyňy-bolmaýanyňy soramaga geldim?!

• Öýlenemde-hä...

- Kaka, ejem näçe ýaşynda? – diýip, Ependiniň ogly sorapdyr.
- Men ejeňe öýlenemde-hä on dokuz ýaşy bardy! – diýip, Ependi jogap beripdir.

• Laýam tapyp berseň...

On günläp poliklinika gatnan Ependä wraçy ahyry gutarnykly kesgitnama çykarypdyr:

- Ependi aga, siziň bagryňyza daş ýygnanypdyr, peşewhaltaňyzy çäge tutupdyr, öýkeniňizi hek alypdyr...
- Dogtor jan, munça bolanyna görä laý üýşen ýerinem tapyp beräýseň, men özüme kümmet galdyryberjek – diýip, Ependi wraçyň sözünü bölüpdir.

• Mümkünmi

- Sap ýürekli adamyny satyn alyp bolarmy? – diýip, bir bende Ependä içýakgyç sowal beripdir.
- Satyn alyp bolmaz, ýöne satyp welin bolar – diýip, Ependi säginmän jogap beripdir.

• Ýaradymy?

- Nähili, doklad ýaradymy? – diýip, Ependiden sorapdyrlar.
- Sen sorama – menem aýtmaýyn! – diýip, Ependi başyny ýaýkapdyr. – Barymyz agzymyzy açyp galaýandyrys.
- Dokladçy gaty güýçli eken-dä onda?
- Sen düşünmediň... Biz ýöne pallap oturdyk diýdigim şol...

• Garrylyk

- Keywany, sen meň äýnegimiň nirededigini bileňokmy? – diýip, Ependi aýalyndan sorapdyr.
- Bilmedim-dä! – diýip, aýaly jogap beripdir.
- Päheý, heleý jan, ýadyňda derek galmandyr, garrap ýörsüň öýdýän! – diýip, Ependi hüňürdäpdir.

• Öz ýanymda

- Bagyşlaň, ýöne siz nirededir bir gören ýüzüm! – diýip,

awtobusda biri Ependä icgin-içgin garapdyr.

– Men ýüzümi onda-munda taşlap ýörenlerden däl, meň ýüzüm
hemişe öz ýanymda! – Ependi jogap beripdir. Degişmeler